

Сторінки історії

УДК: 61:378(477.83)(091)"19"

МЕДИЧНА ОСВІТА У ЛЬВОВІ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ ОЧИМА СУЧАСНИКІВ

Федущак А.Л., Стернюк Ю.М., Січкоріз О.Є.

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

Реферат

Мета. На підставі вивчення історичних, історично-мемуарних, біографічних інформаційних матеріалів досліджено маловідомі сторінки з історії вітчизняної медичної освіти першої половини 20-го ст. Встановлено, що підготовка медичних працівників з вищою освітою у Західній Україні у першій половині 20-го ст. мала свої особливості, зумовлені, зокрема, геополітичними обставинами. Результати досліджень засвідчили актуальність та значимість фіксації мемуарно-біографічних, архівних матеріалів, дослідження історичних та сучасних аспектів педагогічної методології, особистісних характеристик викладачів, дисциплінарної і виховної науки у формуванні медичного фахівця. Історія вітчизняної медицини та медичної освіти через обмеженість джерельної бази і особливості вітчизняної історіографії попередніх періодів залишається не лише неналежно висвітленою, але й не дослідженою. Метою дослідження була фіксація ще збережених даних мемуарного характеру та їх аналіз в контексті історичних подій та методологічних засад вищої медичної освіти в Галичині у першій половині 20 ст.

Матеріал і методи. Об'єктом досліджень були ще збережені, але не зафіксовані в друкованих джерелах, спогади сучасників досліджуваного періоду, доступні історично-мемуарні, біографічні публікації, інформаційні матеріали Internet-ресурсу. За основу досліджень взято спогади лікаря акушер-гінеколога Ірени Мигович (1906-1991) та матеріали сімейного архіву проф. Ю.М. Стернюка та доц. Федущак А.Л. В опрацюванні матеріалу, його інтерпретації, формулюванні висновків використано біографічний, бібліографічний історичний, логічний методи, методи історичного аналізу

Результати й обговорення. Через брак джерельної інформації на сьогодні не достатньо досліджено й об'єктивно висвітлено особливості медичної освіти в Західній Україні періоду першої половини 20 ст. - в умовах двох світових воєн, коли за не повних 50 років 5 разів змінювались адміністративні і політичні системи, державна приналежність краю. На підставі досліджень архівних та мемуарних матеріалів встановлено, що підготовка медичних працівників з вищою освітою у Західній Україні у першій половині 20-го ст. мала свої особливості, зумовлені, зокрема, геополітичними обставинами. Проведені дослідження дають змогу зафіксувати окремі фрагменти щодо університетського (інститутського) середовища, особистісних характеристик професорсько-викладацького складу, освітніх методологій, відтак - проаналізувати їх вплив на формування академічних традицій, професійну підготовку та виховання лікарів в історичному контексті. Досліджені архівні матеріали до-

повнюють відомості зі студентського життя, біографії викладачів медичного факультету Львівського університету, Львівського державного медичного інституту та Державних медично-природничих фахових курсів у Львові. Результати досліджень засвідчили значимість педагогічної методології, дисциплінарної і виховної науки у формуванні медичного фахівця. Отож, вивчення і, можливо, запозичення, окремих елементів педагогіки з історичного досвіду вищої медичної освіти у Львові має не лише пізнавальне, наукове, але й практичне значення в сучасних умовах організації освітнього процесу в Україні.

Висновки. 1. Збір і фіксація мемуарно-біографічних, архівних матеріалів з історії медичної освіти, науки, професійної діяльності на теренах України є актуальним завданням сьогодення. Наповнення джерельної бази доказовими матеріалами дозволить глибше й повніше дослідити не лише окремі історичні події чи факти, але й об'єктивно інтерпретувати їх у контексті суспільної та геополітичної ситуації відповідного історичного періоду.

2. Для інтерпретації історичних фактів та документальних матеріалів вагомим є вивчення і аналіз біографічно-мемуарних джерел, що, на нашу думку, може бути важливим засобом об'єктивізації історичних досліджень. 3. Проведені нами дослідження засвідчують значимість педагогічної методології, особистісних характеристик викладачів, поєднання дисциплінарної і виховної науки у формуванні медичного фахівця.

Ключові слова: медична освіта, медична етика, Львівський університет, Львівський державний медичний інститут, Державні медично-природничі фахові курси у Львові

Abstract

MEDICAL EDUCATION IN LVIV IN THE FIRST HALF OF XX CENTURY AS VIEWED BY THE CONTEMPORARIES

FEDUSCHAK A.L., STERNYUK Y.M., SICHKORIZ O.Y.
The Danylo Halytsky National Medical University in Lviv

Aim. Little-known pages of history of the national medical education in the first half of the 20th century was studied by investigation of historical, historical memoir, and biographical materials. It was established that the training of health workers with higher education in Western Ukraine in the first half of the 20th century had its own peculiar characteristics due to particular geopolitical circumstances. The survey results showed the relevance and importance of preservation of biographical memoirs, archival materials, research on historical and contemporary aspects of the

teaching methodology, personal characteristics of teachers, and disciplinary and educational science in the formation of a medical professional. The history of domestic medicine and medical education through the limitations of sources and peculiarity of national historiography of previous periods is not only poorly covered, but unresearched. The aim of the study was preserving the memoirs of stored data and their analysis in the context of historical events and methodological principles of higher medical education in Galicia in the first half of the 20th century.

Material and Methods. The object of the study were the memoirs of the contemporaries of the studied period (still maintained, but not recorded in printed sources), available historical memoirs, biographical publications, and online information materials. The studies were based on reminiscences of the obstetrician-gynecologist, Irena Myhovich-Sterniuk (1906-1991) and the family archive materials of professor Y.M. Sterniuk. Biographical, bibliographical-historical, logical methods, and methods of historical analysis were used in processing the material, its interpretation, and conclusions formulation.

Results and Discussion. Due to lack of information sources, the peculiarities of medical education in Western Ukraine during the first half of the 20th century are not sufficiently studied today - in terms of the two world wars, when over 50 years administrative and political systems and the state ownership of the land were changed 5 times. Based on the study of archival materials and memoirs, it was found that training of health workers with higher education in Western Ukraine in the first half of the 20th century had its own characteristics due to particular geopolitical circumstances. Our studies allow to capture fragments of university (institute) environment, personal characteristics of the teaching staff, educational methodologies, and thus to analyze their impact on the academic traditions, training and education of doctors in historical context. The researched archival materials complement information from student life, faculty biographies of the Medical Faculty of the Lviv University, Lviv State Medical Institute and State medical and natural professional courses in Lviv. The survey results show the importance of the teaching methodology and educational discipline of science in the formation of a medical professional. Therefore, studying and possibly borrowing of certain elements from the historical experience of pedagogy of higher medical education in Ukraine is not only informative and scientific but also of practical importance under the present conditions of organization of educational process in Ukraine.

Conclusions. 1. Collection and preservation of biographical memoirs and archival materials from the history of medical education, science and professional activity in Ukraine is a relevant task of today. Filling the sources base with evidence will allow for deeper and fuller examination of not only particular historical events or facts, but also for objectively interpreting them in the context of the social and geopolitical situation of the relevant historical period. 2. For interpretation of historical facts and documentary materials, it is important to study and analyse biographical memoir sources, which we believe can be an important means of objectification of historical research. 3. Our studies confirm

the importance of teaching methodology, personal characteristics of teachers, and combination of disciplinary and educational science in the formation of a medical professional.

Key words: medical education, medical ethics, Lviv University, Lviv State medical Institute, state medical and natural professional courses in Lviv

Вступ

Історія вітчизняної медицини, як й історія України загалом, через геополітичні обставини залишається не лишень неналежно висвітленою, але й не дослідженою. Не чисельні публікації з історії медичної освіти, як правило, мають формат хронологічних чи біографічних розвідок і не дають повної уяви про характер, дух, особливості стосунків всередині професійних громад, у студентському середовищі. Обмеженість джерельної бази, трактування історичних подій авторами через призму політичної кон'юнктури є особливістю вітчизняної історіографії попередніх періодів. Лише окремі історичні та літературні джерела, переважно мемуарно-літературного характеру, передають історичне тло, сам дух і характер суспільних відносин у конкретні періоди на конкретних територіях, що, здебільшого, не враховується в оцінці історичних подій.

На жаль, сучасники дуже непростого періоду, що охоплює 2 світові війни, 5-разову за пів століття зміну влади і державної приналежності Галичини, вже відійшли у вічність, не залишивши для подальшого дослідження і узагальнення унікального інформаційного матеріалу. Це стосується й історичних аспектів медичної освіти і практики в Галичині. Не висвітленими залишаються етичні засади педагогічного процесу у вищій школі, стосунків між викладачами, студентами, студентами і викладачами в поліетнічній Галичині на тлі розпаду Австро-Угорської монархії, появи на уламках європейських імперій незалежної Польської держави, в умовах 2-х світових воєн і непростих повоєнних часів.

Отож, збір і фіксація ще збережених достовірних даних з окресленого питання на основі споминів сучасників, особистих історій є, на нашу думку, актуальним і відповідальним перед прийдешніми поколіннями сьогоденним завданням. Метою дослідження був аналіз даних мемуарного характеру, архівних матеріалів в

контексті методологічних засад вищої медичної освіти в Галичині в умовах історичних подій I-ї половини 20 ст.

Матеріал і методи

Предметом дослідження стали морально-етичні засади вищої медичної освіти в Галичині у I-ї половини 20-го ст. Об'єктом досліджень були ще збережені, але не зафіксовані в друкованих джерелах, спогади сучасників досліджуваного періоду, доступні історично-мемуарні, біографічні публікації, інформаційні матеріали Internet-ресурсу. В опрацюванні матеріалу, його інтерпретації, формулюванні висновків використано біографічний, бібліографічний історичний, логічний методи, методи історичного аналізу.

Результати й обговорення

Галицькі землі у складі Королівства Галичини і Лодомерії з 18 ст. були периферією Австрійської, а з 1867 р. - Австро-Угорської монархії. Безперечно, "австрійський" політичний, адміністративний, культурний уклад життя позначився на суспільних процесах Східної Галичини. Історичною особливістю цього періоду стало культурне відродження українства, потяг до освіти, науки й утворення щораз більшої верстви галицької, відтак - і української інтелігенції. Ці процеси набули нової якості із входженням Східної Галичини до нової самостійної Польської держави. Однак, сформовані за півтора століття "австрійські" традиції й уклад життя Львова не могли різко змінитися за короткий (20 років) "польський" історичний період. Львівський університет (із 1919 р. - університет Яна Казимира), Політехніка, діяльність Наукового Товариства ім. Т. Шевченка, Українське лікарське товариство у Львові, Український таємний університет, професійні медичні й фармацевтичні спілки, потужна польська та єврейська лікарські громади, сформували те середовище, в якому творилися саме львівські медичні, педагогічні, наукові школи, традиції професійної поведінки. Друга світова війна та її наслідки докорінно змінили не лише політичну і адміністративну мапу Галичини, але й медичну освіту і науку у Львові.

На сьогодні ще не достатньо досліджено й об'єктивно висвітлено цей період вітчизняної

історії, в першу чергу - через брак джерельної інформації. Отож, наше дослідження є спробою поповнити наявну скупу інформацію щодо окремих явищ в історії медицини Східної Галичини через аналіз біографічних матеріалів і споминів, зафіксованих від сучасників I-ї половини 20 ст. За основу досліджень взято спогади лікаря акушер-гінеколога Ірени Мигович (Ірена Брониславівна Мигович, 1906, Розділ-1991, Львів), використано окремі матеріали сімейного архіву професора Ю. Стернюка та А. Федущака [8, 9].

Початок 20 ст. - це період масової національної ідентифікації населення Галичини. До цього часу родини часто були перемішаними - поляки, русини (тогочасні українці) почувалися галичанами, австрійськими громадянами. Відтак, особи чоловічої статі зазвичай декларували себе українцями, жінки - частіше польками. Приблизно таке ж було і в родині Миговичів - батько і його брати - українці, сестри - польки. Але вже з початку 20 ст. і Ірена, як і більшість її ровесниць, ідентифікували себе українцями. Батько Ірени - Мигович Бронислав, абсолювент¹ Ягелонського університету, доктор медицини загальної; розпочинав лікарську діяльність військовим лікарем у Перемишлі та Стрию, в 1898 р. пішов у відставку і відкрив приватну лікарську практику в Роздолі. Займав посаду окружного лікаря ("крайсфізика"), був причетний до ліквідації епідемії тифу, заразився і в травні 1906 р. помер. Серед місцевої людності, особливо єврейської, був відомий тим, що в час пожежі старої Роздільської синагоги виніс і врятував з вогню тору. На його християнському похороні, попри релігійну заборону участі під знаком хреста, була присутня численна єврейська громада з околиць на чолі із рабином [8].

Бронислав і Емілія (з Кордубів) мали 3-х дітей. Ірена, наймолодша дитина, від трьохмісячного віку росла сиротою без батька в обставинах фінансової скрути. Початкову освіту Ірена отримала вдома, надалі - Стрийська гімназія [8, 12].

Здобуття вищої освіти вважала для себе засадничим. Із перервами через хворобу студіювала медицину у Львівському університеті Яна Казимира з 1927 р. по 1938 р. У студентському житті допомагала вихована змалку педантичність і відповідальність: готувалася до кожного

¹ абсолювент - випускник

Рис. 1

Диплом Ягелонського університету доктора медицини загальної Б. Миговича (Краків, 1894 р.) [8]

заняття, до жодного екзамену не приступала, докладно не простудіювавши увесь курс [8].

Зі споминів І. Мигович, фрагментів зі спогадів безпосередніх учасників навчального процесу можна скласти уяву про типового студента медицини 1930-х і пізніших років та тодішні академічні порядки. За польської влади вищі студії для української молоді були обмежені до таких професій як теологія, право, класична філологія і т.п. Доступ до технічних студій, а особливо до медичних був дуже обмежений через т. зв. "номерус кляузус". Тільки деяким одиницям щастило дістатися на ці студії. У випадку з Мигович спрацював припис, за яким лікарські сироти зараховувались на навчання поза конкурсом [8].

Професор вважався особою лише на "ранг нижчою" від Всевишнього. Тому, коли на першій лекції з гістології швейцар професора В. Шимоновича оголосив, що панна Мигович запрошується до кабінету професора, виникло неабияке замішання - що це має означати? З острахом зайшла до кабінету. Професор вийшов

Рис. 2

Атестат абсолювента Стрийської гімназії (1926 р.) [8]

назустріч, широко розгорнув руки і сказав радісно: "Панно Ірено! Ви є донькою мого найсердечнішого приятеля Бронька. Жаль, що так скоро покинув нас". У короткій розмові професор поринув у спогади про молоді студентські роки. Надалі жодних преференцій для доньки "найсердечнішого приятеля" не відчула, а шу-

Рис. 3

Посвідчення студентки Львівського університету І. Мигович (1927 р.) [8]

кати "протекцій" було не прийнято і, взагалі, - не можливо" [8].

{Біографічна довідка. Шимонович Владислав (Wladyslaw Szumowicz), 21.03.1869, Тернопіль - 10.03.1939, Львів. Медична освіта: Краківський університет (1893), стажування в Берліні (1895, 1896). Асистент (1893-96), доцент (1896-97) кафедри фізіології Краківського університету, організатор і керівник, професор (1937-39) кафедри гістології та ембріології (1897-1939) Львівського університету, дійсний член Краківської АН} [7]}

Чи могли бути в ті часи елементи освітньої корупції? Однозначну відповідь дати важко. На нашу думку, авторитет професора, викладача був настільки великим, і цінувався так високо, що ризик принизити його навіть натяками, могло означати не лише втрату поваги, але й виштовхнення з кола шанованої інтелігенції чи навіть кінець кар'єри. З іншого боку, стосунки професури зі студентами, навіть попри приятельські чи родинні зв'язки, не могли бути "панібратськими", легковажними. Домінантою була відповідальність як викладачів, так і студентів, не лише у ставленні до навчальної дисципліни, але й до усталеного університетського етикету.

Авторитетна професура дозволяла собі й деякі "вольності". Це надавало певного шарму кафедрі, університету, але не могло негативно вплинути на кінцеві результати навчання. Чи не найбільш колоритною в цьому плані була постать професора анатомії Й. Марковського [6, 8, 9].

На початкових семестрах анатомія була основним і найтяжчим предметом. Дисципліну викладав один із найкращих знавців анатомії Польщі й навіть Європи, старший уже віком і стажем, професор д-р Йозеф Марковскі [7]. Він належав до давньої схоластичної школи, яка ви-

Рис. 4

*В анатомічному музеї медичного факультету львівського університету.
У верхньому ряді зліва - І. Мигович (1928 р.) [8]*

магала докладного вивчення всіх найдрібніших деталей всіх органів. Отже, ту описову анатомію треба було "визубрювати на бляшку". Крім опанування лекційного матеріалу, треба було відробляти прозектуру, яку провадили його асистенти [6].

Спогадами про екзамен з анатомії І. Мигович ділилася чи не найчастіше. Завідувач кафедри професор Марковскі відзначався тим, що окрім незвичайної строгості, мав свої вимоги щодо одягу студентів: на екзамен студент повинен був прийти у смокінгу або фраку, студентка - у вечірній сукні. Вже з цього починалися проблеми, бо чимало студентів такого одягу не мали й мусили позичати. Екзамен починався зранку. Двері на кафедру відвідувачам зазвичай відкривав швейцар, але цього дня чомусь відкрив сам професор. Побачивши студентку у вечірній сукні почав вигукувати: "Janie, Janie! Nas szanuja" ("Яне, Яне (до прислужника), нас шанують!"). Надалі почався сам іспит. Тривав десь до 7-ї вечора. Випало відпрепарувати на китиці якийсь нерв (труднощі такого завдання лікарям зрозумілі!). Далі була низка теоретичних питань. Ближче до кінця екзамену нерви не витримали і студентка голосно розплакалась. Професор нарешті припинив "екзекуцію" і з незадоволеним виразом обличчя сказав розтягуючи слова: "Pani egzamin wygladal rozpaczliwie, але по хвилі додав: jednak pani zdala" ("екзамен пані виглядав катастрофічно, однак пані здала"). Вийшла зі сльозами, товариші під дверима потішають: "не журись, підеш ще раз і здаси". Коли довідались, що іспит склала з першого разу - одразу не повірили [8].

{Біографічна довідка. Марковскі Юзеф, (Josef Markowski) (29.10.1874, Львів - 29.05.1947, м. Домброва Тарнувська, Польща), професор. Медична освіта: Львівський університет (1900); стажування - Неаполь, Трієст, Інсбрук (1905-07). Працював: асистент кафедр загальної і експериментальної патології (1900-02), нормальної анатомії, доцент (1907-13) кафедри топографічної анатомії, декан медичного факультету Львівського університету; професор кафедри нормальної анатомії (1920-22) Познанського університету; завідувач кафедри нормальної і топографічної анатомії Львівського університету/ медичного інституту/ медично-природничих фахових курсів (1922-44) [7]}

Таким, вимогливим і дещо дивакуватим, професор залишався й пізніше, в умовах німецької окупації, а серед студентів львівських Дер-

жавних медико-природничих фахових курсів (ДМПФК) ходив жарт: "анатомію легше вивчити, ніж здати професору Марковському". Студенти поважали не лише принципи і примхи авторитетного професора, але й дуже шанували і, навіть, любили його [9]. Лояльним і доброзичливим відношенням до студентів відзначався професор Якуб Парнас [8].

Зі споминів І. Мигович. "В призначений для екзамену з біохімії час повідомили, що професор захворів, і студенти, котрі бажають, можуть прийти скласти екзамен у нього вдома. В помешканні першою нас привітала дружина професора, запросила до вітальні. Надбіг маленький син і таємничо повідомив, що татусь має дуже добрий настрій, бо мама обіцяла подати на обід вареники з черешнями. Надалі був обід, вже згадані вареники і розмова про черешні, вишні, яблука, тісто і таке інше. По якійсь хвилині професор подякував за відвідини і більше не затримував. На запитання, коли ж можна буде скласти іспит повідомив, що ми так багато розмовляли про біохімію, що він вважає іспит успішно складеним" [8].

Чи можна це трактувати як безвідповідальність професора-екзаменатора? Навряд, чи засвоєні знання з біохімії студентами, які склали іспит за обідом з варениками, не відповідали вимогам навчальної програми. Очевидно, викладачі пізнавали можливості своїх студентів упродовж навчання, а екзаменування їх знань могло носити й формальний характер. Чи можна уявити такий спосіб оцінювання студента в теперішніх умовах з існуючими процедурно-бюрократичними обставинами?

Інший, дещо анекдотичний, випадок зі студентських часів довоєнного ЛДМІ описує професор із Вроцлава Т. Цешинські [15]. На одній із лекцій з біохімії професор Парнас мав із собою посудину з жовтуватою рідиною. "То є сеча хворого на цукрицю. Вона має бути солодкою". Вмочив палець, обливав і підтвердив, що солодка. На запитання до аудиторії, чи хоче хтось у цьому пересвідчитись, зголосився один із студентів. Чи то з цікавості, чи дуже хотів сподобатись і запам'ятатись професорові, повторив "експеримент" і підтвердив, що сеча солодка. На що Я. Парнас звернувся до аудиторії: "лікар має бути не лише знаючим, але й спостережливим:

я вмочнув вказівний палець, але обливав середній...". Ця бувальщина передавалася як анекдот від одного покоління до наступних, а професор за свій "експеримент" на вченій раді отримав привселюдне попередження директора Львівського державного медичного інституту (ЛДМІ) Макарченка [15].

Професор Парнас, як і його доля, були неоднозначними. Він з радістю зустрів прихід радянської влади в Західну Україну, виголошував здравниці комуністичній партії та "батькові Сталіну", як це було тоді прийнято, що ніяк не сприймала польська академічна спільнота, одним із небагатьох був евакуйований в червні 1941 р. на Схід [7, 11, 15].

{Біографічна довідка. Парнас Якуб (Jakob Parnas) (16.01.1884, с.Мокрочани, Тернопільська обл. -21.09.1949, Москва, Росія), професор. Закінчив Мюнхенський університет (1907), стажування з біохімії: Цюріх (1907-08, 1930-31), Неаполь (1910-11, Кембридж (1914); асистент (1908-14, доцент (1914-16), кафедри біохімії Страсбурзького університету; завідувач кафедри біохімії Варшавського університету (1916-19), праця на кафедрі фармакології Віденського університету (1920-21), завідувач кафедри біохімії (1921-41), декан медичного факультету, фармацевтичного факультету Львівського університету/ медичного інституту; директор хімічного сектору Московського інституту експериментальної медицини / Інституту біологічної та медичної хімії АМН СРСР. Академік АН СРСР (1942) та АМН СРСР(1944), професор університетів Цюріха, Генна. Загинув після арешту органами МДБ СРСР [7]}

Наприкінці студій екзаменом - грозою для студентів-українців, була судова медицина у професора В. Серадзкого. Знати треба було на "відмінно", щоб отримати умовне "dostatecznie" (задовільно). Однак, якоїсь неприязні в інший спосіб професор ніколи не проявляв [8].

{Біографічна довідка. Серадзкі Владзімеж (Włodzimierz Sieradzki) (22.10.1870, м. Величка, Польща - 4.07.1941, Львів), професор. Медична освіта: Краківський університет (1891), стажування в Парижі (1895). Асистент, доцент кафедри судової медицини Краківського університету (1894-98), керівник кафедри судової медицини Львівського університету / медичного інституту (1898-1941). Страчений без суду гестапо 4.7.1941р. у Львові [7]}

В університеті були й "вічні студенти", які "вчилися" й по 15 років [5]. Очевидно, з різних причин. Як згадувала І Мигович, студент і майбутній доцент кафедри гігієни Л. Долошицький екзамен з ларингології у професора Т. Залевського здавав 11 разів [8].

Не відзначався "панібратським" відно-

шенням до студентів професор гістології, перший декан лікувального факультету ЛДМІ Б. Ялови. Цей, молодший серед інших, професор користувався великим авторитетом серед викладачів і студентів-поляків. З якихось причин його недолюбили студенти-українці [9]. Проте, з викладачем-українцем Р. Осінчуком мав приязні стосунки [11].

{*Біографічна довідка. Ялови Болеслав (Boleslaw Jalowy) (11.09.1906, м.Перемішль, Львівського воєводства - 1.10.1943, Львів. Закінчив Львівський університет, стажувався в Амстердамі, Парижі, берліні (1935-36). Асистент кафедри гістології та ембріології (1931-33), дерматовенерології (1933-35), доцент (1936-37), завідувач кафедри гістології та ембріології (1937-43), декан медичного факультету (1940-41) Львівського університету/медичного інституту/ медично-природничих фахових курсів. Загинув трагічно у Львові [7]*}

Про характер стосунків студентів медичного факультету університету Яна Казимира можуть свідчити інші спомини студентки І. Мигович: "Дозвілля тогочасної української студентської молоді було активним. Ясна річ, про рестаурації, кав'ярні та казино мова не могла йти. Багато ходили громадою на прогульки. Зокрема, на Чортівську скалу за Львовом, на Погулянку, Медові печери. Часто запрошували товариство до Роздолу та околиць. До медичного товариства приєднувались політехніки, іноді семінаристи. Серед медиків жінки були нечисленні, тому завжди знаходились у центрі громадського життя. Постійно належала до різних оргкомітетів, найчастіше щодо організації балів - Новорічного, Червоної калини тощо. На українські бали завжди запрошували студентів інших громад, особливо єврейської. Приходили охоче, забави проходили гарно. Студенти-поляки здебільшого

Рис. 5
На балу у барона Бруніцького
(Любінь Великий, 1938 р.) [8]

I. trymester			II. trymester			III. trymester		
Barwa wykładajęcego	tytuł wykładu (ćwiczeń lub seminarjum)	Powiadomienie zgłoszenia się	tytuł wykładu (ćwiczeń lub seminarjum)	Powiadomienie zgłoszenia się	tytuł wykładu (ćwiczeń lub seminarjum)	Powiadomienie zgłoszenia się	tytuł wykładu (ćwiczeń lub seminarjum)	Powiadomienie zgłoszenia się
Łonia Stanisław	5	Wykład	Łonia Stanisław	5	Wykład	Łonia Stanisław	5	Wykład
Dr Prof zw.	5	Wykład	Łonia Stanisław	5	Wykład	Łonia Stanisław	5	Wykład
Łonia Stanisław	4	Wykład	Łonia Stanisław	4	Wykład	Łonia Stanisław	4	Wykład
Dr Prof zw.	4	Wykład	Łonia Stanisław	4	Wykład	Łonia Stanisław	4	Wykład
Łonia Stanisław	5	Wykład	Łonia Stanisław	5	Wykład	Łonia Stanisław	5	Wykład
Dr Prof zw.	5	Wykład	Łonia Stanisław	5	Wykład	Łonia Stanisław	5	Wykład
Łonia Stanisław	4	Wykład	Łonia Stanisław	4	Wykład	Łonia Stanisław	4	Wykład
Dr Prof zw.	4	Wykład	Łonia Stanisław	4	Wykład	Łonia Stanisław	4	Wykład
Łonia Stanisław	8	Wykład	Łonia Stanisław	8	Wykład	Łonia Stanisław	8	Wykład
Dr Prof zw.	8	Wykład	Łonia Stanisław	8	Wykład	Łonia Stanisław	8	Wykład

Рис. 6

Залікова книжка студента медичного факультету
Львівського університету (1928 р.) [8]

уникали цих запрошень, однак, ніхто за це не ображався. Українська громада фінансово далеко не у всьому могла "собі дозволити". Тому створювались оргкомітети, функція яких зводилась, окрім усього, до того, щоб, запросивши до участі у святкуваннях, добути засоби у майновитих меценатів для проведення таких заходів. Коли зверталися молоді жінки, годі було відмовити.

Окремі багатії, наприклад власник курорту Любінь, барон Бруніцькі, влаштував у себе бал для студентів-медиків щорічно (з метою реклами). На ці бали охоче зголошувались, як українські, так і польські студенти. Барон орендував автобус, запрошував оркестр, готувався пишний обід. Після балу автобусом розвозив усіх до Львова" [8].

Домінуючим спогадом зі студентських часів було відчуття фінансової скрути. Постійно турбувала дилема - "що купити": потрібний підручник, чи взуття на зиму, щось з одягу. Часто

Рис. 7

Абсольвенти медичного факультету львівського університету (1932 р.): Згори донизу і зліва направо: Карпович, Ключас, Мриц, Кривокульський, Куник, Кархут, другий ряд: Дзядик, Семчицин, Йойко, Любчак, Кебало, Радзівіл, нижній ряд: Мигоцький, Зубик, Коржинський, Сай, Осінчук, Куцик, Федейко, Коцюба [8]

переважав підручник. Офіційних стипендій не було. Гроші отримували ніби в борг із лікарських товариств. Надалі належало їх повертати (дехто потім про це "забував").

Отже, щоб отримати стипендію слід було звернутись до кураторів. У випадку Ірени це були професори Г. Гальбан і В. Новіцкі. "Спочатку пішла до професора Гальбана. Візит удався. Але порадив навідатись ще до професора Новіцкого, проте застеріг, щоб про нього Новіцкому не згадувати. У Новіцкого ситуація повторилась. Погодився та радив обов'язково звернутись ще до професора Гальбана. І, в свою чергу, просив про візит до себе ні в якому випадку не повідомляти" [8].

{Біографічна довідка. Гальбан Генрик (Henryk Halban) (9.09.1870, Краків - 12.12.1933, Львів), професор. Закінчив Краківський університет. Стажувався в Берліні (1897-99). Асистент 1899-1903), доцент (1903-05) кафедри неврології й психіатрії Віденського університету; професор,

завідувач кафедри неврології й психіатрії Львівського університету (1905-14, 1920-33), директор Віденського військового шпиталю, санітарний інспектор польської армії (1918-1920), декан медичного факультету, ректор (1933) Львівського університету [7]}

{Біографічна довідка. Новіцкі Вітольд (Witold Novicki) (18.07.1878, м. Бохня, Польща - 4.07.1941, Львів), професор. Закінчив Краківський університет (1902). Асистент (1902-08), доцент (1908-13), професор (1913-1919), завідувач (1919-41) кафедри патологічної анатомії, декан медичного факультету (1923-24, 1939) Львівського університету / медичного інституту. Розстріляний гестапо 4.07.1941 р. у Львові [7]}

Цей факт примушує задуматись над мотивами такої поведінки професорів. Навряд, чи між ними могла бути якась неприязнь, у такому випадку мали б відмовити студентці в стипендії і "на зло" скерувати до "противника". Скоріше, на нашу думку, навпаки, з поваги до колеги і його авторитету, намагалися підкреслити його вагу в

очах студентки. Чи була між професурою конкуренція? Очевидно, що так, але "гонорова", не дрібним підсиджуванням. Ще однією причиною могло бути те, що афішувати меценатство, грошові справи вважалося не зовсім пристойним.

Честь і гонор були одним із моральних пріоритетів викладачів "старої школи". Лікарська громада мусила високо тримати свій штандарт, адже лікарська професія відносилась до вищої суспільної ієрархії.

Зі споминів І. Мигович: "Швейцар вже до студентки першого курсу звертався: "Добрий день, пані доктор", відкривав двері і казав "прошу"; майбутній відомий дерматолог Дубовий завжди ходив строго підтягнутий, всюди - в білих рукавичках" [8]. Професор гістології Ялови вражав своєю елегантністю, показовою недоступністю і вимогливістю - його предмет треба було знати досконало [6]. Засадничу принциповість і строгість львівської професури можна проілюструвати наступним спомином І. Мигович. Коли одного разу через скалічений на кухні палець вона не змогла взяти участі в операції, відомий хірург професор Т. Островскі, сухо і твердо сказав: "Пані доктор! Прощу визначитись. Чи Ви хочете бути лікаркою, чи кухаркою" [8].

Інший приклад, вже з часів німецької окупації Львова. Вийшовши з-під кількамісячного безпідставного арешту, професор фізіології М. Вежуховскі, довідавшись, що завідування кафедрою доручено професору М. Попову з П'ятигорська, категорично відмовився від будь-якої іншої оплачуваної посади, незважаючи на матеріальні проблеми в окупованому Львові [11, 14].

Рис. 8

В акушерсько-гінекологічній клініці (1930 р.).
У верхньому ряді - І. Мигович [8]

Аналогічна ситуація мала місце і в акушерській клініці, де вже працювала І. Мигович: після призначення адміністрацією ДМПФК керівником клініки О. Подолинського, попередній керівник, професор Бохенскі, взагалі відмовився від викладацької роботи в своїй клініці. Не повернувся навіть після загибелі Подолинського в 1943 р. [11, 14].

{Біографічна довідка. Подолинський Олександр (18.02.1889, с. Деревня, Львівської обл. - 7.08.1943, м. Сколе Львівської обл.). Закінчив Віденський університет (1913). Працював лікарем, керівником Народної лічниці у Львові; ординатор клініки акушерства й гінекології Краківського університету (1940-41), організатор і керівник кафедри і клініки акушерства й гінекології Державних медично-природничих фахових курсів у Львові (1941-43). Загинув трагічно у Львові [7, 11, 12]}

Торкаючись морально-етичних засад лікарської професії, І. Мигович наводила приклад із клініки професора Т. Островського. Був випадок, коли один із лікарів оперував сестру своєї дружини і хвора після операції померла. Наступного дня професор зібрав лікарський колектив в лекційному залі й від імені клініки звернувся до цього лікаря зі словами: "Ми всі щиро вболіваємо з приводу Вашого нещастя". Присутні потиснули йому руку і розійшлись. Цей випадок було детально аналізовано, але в тісному колі фахівців, не привселюдно [8]. Професора Островського характеризують й інші спогади сучасників. Інженер Грица, який приятелював з родиною Миговичів, за доручення будівельної фірми наглядав за роботами з капітальної перебудови ще "австрійської" будівлі клініки, розповідав, що професор Островскі постійно втручався зі своїми пропозиціями. Зокрема, за його наполяганням над операційною було зведено скляний купол, через який студенти могли спостерігати за операціями. Піклуючись про добру вентиляцію в операційній, запропонував свій варіант, який не відповідав будівельним засадам, вимагав перенесення вентиляційної шахти. Інженеру вдалось наочно довести помилковість пропозиції професора, знайшовши причину поганої вентиляції. Професор одразу привселюдно вбачився і визнав, що молодий інженер таки добре володіє своїм фахом [8]. Очевидно, професор не вбачав власного приниження у визнанні своєї неправоти.

Інший штрих до портрета Островського і

щодо медичної деонтології 1930-х років. Згаданий вище інженер Грица, маючи дещо "лівіші" погляди, просто у вічі звинуватив професора у надвеликих гонорарах, які той бере за свою роботу. Очікував гострої реакції. Професорська відповідь спантеличила. Звучала вона приблизно так: "...доцент Добжанецкі оперує не гірше від мене. Проте, пацієнти чомусь стремлять потрапити саме до професора. Як я працюватиму від рана до вечора, він залишиться без роботи. Допустити цього не можна". Лукаво посміхнувся і пішов" [8].

{Біографічна довідка. Островські Тадеуш (Tadeusz Ostrowski) (8.07.1881, Відень - 4.07.1941, Львів), професор. Закінчив медичний факультет Казанського університету. Стажування: Відень, Мюнхен, Берлін, Париж (1905-07). Ординатор (1905-08), асистент (1908-14) кафедри хірургії Львівського університету, хірург діючої армії (1914-20), керівник хірургічного відділення дитячого шпиталю св. Софії у Львові (1920-22), професор (1922-32), керівник (1932-41) кафедри хірургії Львівського університету / медичного інституту (1932-41). Розстріляний гестапо 4.07.1941 р. у Львові [7]}

Професорсько-викладацький склад медичного факультету, переважно, складала поляки, мовою викладання була польська. Багато хто, добре розуміючи, читати лекції, вести заняття українською не зважувались. З цих, а також політичних, мотивів деякі з університетських викладачів в 1939 р. відмовилися працювати в новоствореному ЛДМІ [5, 10]. Для них легше було в ДМПФК, де офіційно мовою викладання стала німецька - усі мали гімназійну освіту, більшість були студентами й викладачами ще "австрійського" Йозефінського університету з домінуючою німецькою; практично всі підручники й медична література були німецькомовними. Це стосується і студентів, адже теж мали гімназійну освіту. На ДМПФК на практичних заняттях і навіть лекціях, попри заборону і пильний нагляд гестапо, і викладачі і студенти зазвичай послуговувались українською чи польською мовами [6, 9, 11]. Пізніше, у відновленому ЛДМІ, наказом директора Скосогоренка з метою вивчення української мови були сформовані групи викладачів-поляків та новопризначених російськомовних викладачів. Щотижневі одноденні заняття з української мови відбувалися до початку занять і строго контролювалися [2]

Зовсім мало інформації маємо про сту-

² *тратуляції - поздоровлення, вітання*

дентське середовище, організацію і педагогічний процес у роки німецької окупації і функціонування ДМПФК у Львові. Не зафіксовано цього й у спогадах І. Мигович.

Студент при поступленні мав не лише відпрацювати пів року на будівництві чи санітаром (відповідно, фармацевти мали мати піврічну практику роботи в апетці), але й сплатити 15 злотих, а відтак близько 100 злотих посеместрово. Незаможним студентам-українцям надавалися знижки на харчування та проживання в Академічному домі (теперішній гуртожиток), про що дбав відділ суспільної опіки Українського Центрального Комітету (УЦК) під керівництвом доктора Б. Лончини. Подібний допомоговий комітет опікувався польським студентством [6, 11]. Оплата викладацької роботи була дуже низькою: професори отримували 1 тис. злотих, доценти - 700, асистенти - 400 (німці з числа учбового персоналу отримували в декілька разів більше). "При такій платні можна було жити лише на дуже скупих продовольчих картках" [11].

Про професійні та моральні засади, які очікувались від майбутньої української інтелігенції, може свідчити текст листа студентці Дарії Костюк за підписом д-ра Б. Лончини від 17.6.1943 р., яким відділ Допомоги Високошкільній Молоді повідомляв студента про призначення стипендії на літній семестр у розмірі 150 злотих щомісячно.

"...Від сьогодні Комісія ДУС (допомоги українським студентам) зачислює Вас в ряди своїх стипендістів, що ними вона бажає опікуватись і на них покладає великі надії. З тієї нагоди прохаю Вас прийняти щирі тратуляції² й побажання всього найкращого у Вашій науковій праці, а головню ж багато позитивних успіхів у ній. ...Тільки тоді, коли ряди нашої інтелігенції будуть заповнені вартісними одиницями, повними запалу до праці, охочих добувати нові позиції, серед яких трудів і невигод це не було б, зможемо мати певність, що наші надії сповняться і ми досягнемо бажаний і довго вичікуваний ідеал. Ви, як молода українська інтелігентна людина, повинні ясно усвідомити собі вже тепер, у часі Ваших студій, яка ціль Вашого життя і праці та, у зв'язку з тим, здавати собі справу з тих, так

часто на перший погляд незначних і дрібних, а в дійсності дуже відповідальних обов'язків, що їх Ви будете мусити нести на собі, коли тільки покінчите студії і станете на самостійній праці в одній із ділянок українського зорганізованого життя. ... Час Ваших студій має стати для Вас підготовкою до цього життя, і від того, як Ви тепер приготуєтесь до нього, буде залежати опісля і Ваш особистий успіх і успіх нашої Нації в змаганнях за гідне й поважне становище серед народів світу" [9]. Написане Б. Лончиною понад 70 років тому не втратило, на нашу думку, актуальності й педагогічного змісту й тепер.

Серед улюблених викладачів були доцент Собчук, професори Вертипорох, Ялови, Ластовецький, добрі лекції з фізіології були у професора Попова. "Професор Вертипорох - грубкуватий і дуже вертливий, викладав дуже доброю німецькою мовою. Скоро говорив, а ще скоріше випишував на великих таблицях хемічні взірці, скоро їх стирав і писав нові, так що треба було напружено слідкувати за його викладом. Професор Ластовецький викладав фізику і мав адміністративні функції на ДМПФК. На його виклади треба було ходити, бо він часто відмічав присутність студентів" [6].

{Біографічна довідка. Вертипорох Євген (17.04.1878, с. Ляшки Королівські, Львівської обл. - 1973, Торонто, Канада), доктор хімії та інженерії, професор. Закінчив хімічний факультет Вищої технічної школи у Гданську (1926). Асистент кафедри органічної хімії і технології Вищої технічної школи у Гданську (1926-34), асистент кафедри технології нафти Львівської політехніки (1934), керівник наукової лабораторії хіміко-фармацевтичної фабрики у Варшаві (1935-41), виробничого відділу Краківської фармацевтичної фабрики (1941-42), керівник кафедри загальної хімії, фармацевтичної хімії (1942-44), декан фармацевтичного відділу держасних медично-природничих фахових курсів у Львові (1942-43), декан фармацевтичного факультету Українського Технічно-господаоського інституту в Мюнхені, професор Технічного інституту в Торонто (1948-58). [7, 11]}

{Біографічна довідка. Ластовецький Андрій (31.08.1902, м. Станіславів (Івано-Франківськ) - 11.09.1943, Львів), професор. Закінчив фізико-математичний факультет бонського університету (1927). Асистент кафедри експериментальної фізики Львівського університету (1929-39), завідувач кафедри фізики (1939-43), декан (1942-43) Львівського медичного інституту / держасних медично-природничих фахових курсів (1942-43). Дійсний член НТШ ім. Шевченка. Загинув трагічно у Львові 11.09.1943 [7, 10, 11]}

Львівські медичні студії "за німців" від-

бувалися на тлі активізації підпілля, що не могло не позначитись в академічному житті. У Львові почали створюватись організаційні структури Армії крайової (поляки становили більшість тогочасного Львова). Зростала чисельність ОУН(б) та ОУН(м), на Волині бойові дії вела УПА. В такій ситуації не просто було зберегти навчальний процес серед радикально налаштованої молоді та ще в умовах нестійкої польсько-української політичної рівноваги. Професура докладала до цього великі зусилля і організованих структур українського чи польського підпілля на ДМПФК не було [11]. Однак, час від часу деякі студенти старших курсів зникали на певний період: проходили військово-медичний вишкіл у польових "вишкільних" таборах УПА [9]. То ж не дивно, що частина студентів у 1944 р. опинилася серед дивізійників, частина - поповнила медичну службу УПА та підпільного Українського Червоного Хреста [11, 13, 14].

Студенти гуртувалися навколо своїх національних громадських організацій, студенти-поляки дещо дистанціювалися від українців, але, загалом, стосунки були толерантними, подекуди - навіть приятними. Між студентами різного національного походження та віросповідання існувала змагальність, але ворожнечі не було [9, 11]. З організаційних форм студентського життя сучасники зазначали участь у наукових і культурних секціях, численних літературних вечорах; студентські мистецькі сили брали участь у великих концертах [6, 9].

УЦК, який опікав і студентів, влаштову-

Рис. 9

Посвідчення члена лікарської палати у Львові І.Мигович (1942 р.) [8]

вав зустрічі зі студентським активом, апелював до студентів щодо утримання від діяльності, яка б викликала непотрібні репресії німецької влади, ще тоді попереджав, що немотивовані протинімецькі виступи інспіруються більшовиками [6]. Тому не лише цинічними, безпідставними і дуже підозрілими на провокаційні виглядають вбивства, що мали місце у 1943 р. Першим біля м. Сколе від рук "невпізнаної" боївки загинув керівник акушерсько-гінекологічної клініки, відомий гінеколог-практик, один із організаторів ДМПФК О. Подолинський. За ним - завідувач кафедри фізики ще з довоєнних часів, декан ДМПФК професор А. Ластовецький, через декілька тижнів - професор гістології, колишній декан ЛДМІ професор Б. Ялови [7, 11, 12]. Важко погодитись із твердженням, що ці безглузді вбивства могли бути акціями польського чи українського підпілля. Адже, за ними цілком очікуваною реакцією окупаційної влади могло бути закриття єдиного закладу вищої медичної освіти не лише Галичини, але й на всій окупованій території Польщі. Це могло бути вигідним хіба для німецької влади, яка терпіла військові поразки як на Сході, так і на Заході, а також - для радянської сторони, яка саме активізувала партизанський рух і диверсійну роботу в Західній Україні. Обидві сторони були вкрай зацікавлені в міжнародному протистоянні місцевого населення, яке не сприймало ні ще чинну окупаційну владу, ні, з уже набутого досвіду, ту владу, яка поверталася на Західну Україну. Слід зауважити, що й одні, й інші вже мали "досвід" нищення львівської інтелігенції. Напередодні німецької окупації Львова - масові арешти й розстріли української інтелігенції органами НКВС, в т.ч. й працівників і студентів ЛДМІ. Лише із згадуваних у нашому дослідженні польських професорів, на початку липня 1941 р. гестапо розстріляло професорів-хірургів Т. Островські, В. Добжанецкі, судового медика професора В. Серадзкі, завідувача кафедри патологічної анатомії професора В.Новіцкі [5, 7]. Академік Я.Парнас, очевидно, теж увійшов би до цього списку, якби не був вчасно евакуйований, але все одно знайшов свою смерть, правда - від рук НКВС в 1949 р. [7, 11, 15].

Львів опинився перед загрозою, крім протинімецької та протибільшовицької боротьби, ще й боротьби "на польсько-українському фрон-

ті". В такій напруженій ситуації викладачі, які мали зв'язок з Армією Крайовою (доцент З. Альберт) чи ОУН, відраджували студентів і підпільників від актів помсти; до окремих викладачів (Р. Осінчук, М. Панчишин) була приставлена студентська охорона [6, 9, 11, 14].

Так, 1944 р. для Львова був чи не найскладнішим за період II-ї світової війни. Німці поспішно покидають місто. Багато людей, пригадуючи передвоєнні "діяння" радянської влади, масові арешти, "справу 59-ти", вивезення в Сибір, розстріли червня 1941р. опинилися перед важким вибором - втікати на Захід, йти в підпілля, УПА, залишатись на місці? Годі прийняти рішення. Обставини склались так, що І. Мигович залишилась. "З новою владою - нові порядки. З колективу клініки багато хто покидає Львів, виїжджає в Польщу, серед працівників більшість людей нові. Починаються виклики "в кадри", розпитування, схилення до співпраці з НКВД. Пропонують письмово підтвердити свою згоду на співпрацю ("хто не з нами, той проти нас"). "Запрошення" "в кадри" стають щораз частішими" [8]. Неочікувано вийшов наказ директора ЛДМІ від 10.01.46 р. про звільнення асистента Мигович з посади із своєрідним формулюванням: "звільнити як лікаря, який мало цікавиться педагогічною і науковою роботою, низько ерудований спеціаліст, не дисциплінований". Цим же наказом з подібним формулюванням звільнено О. Бараник, яка з жовтня 1944 р. працювала старшим лаборантом, відтак - асистентом кафедри факультетської хірургії. У мотивуючій частині наказу зазначено: "...для надання роботи демобілізованим лікарям і для комплектування Клінік відповідними науковими робітниками" [3]. Однак, лише наприкінці березня 1946 р. асистентами кафедри були зараховані М. Кононенко з Вінниці та лікар В. Морозов [4].

Впродовж 1939-1946 рр. колектив акушерсько-гінекологічної клініки (завідувач проф. Бохеньскі) був чи найавторитетнішим серед інших [10, 11]: викладачі мали вагомий лікарський і педагогічний стаж роботи на медичному факультеті Львівського університету, в довоєнному і післявоєнному ЛДМІ, ДМПФК. В клініці І. Мигович працювала шпитальним ординатором (1939-41 рр.), в 1942-44 рр. - асистентом кафедри (завідувач доц. Подолинський, після його смерті -

Рис. 10

Акушерська клініка у Львові.

Третя зліва - І. Мигович (1943 р.) [8]

доц. Воєвідка) [11, 12], з відновленням ЛДМІ - шпитальним ординатором, а з 4.10.1945 р. асистентом кафедри [2, 3, 4], очевидно, за рекомендацією завідувача клінікою К. Бохеньського. Це був перший випадок заміщення вакантних посад за конкурсом у ЛДМІ: разом із І. Мигович асистентом кафедри акушерства і гінекології призначено М. Кузьменка, а В. Акімова - асистентом кафедри загальної хірургії [2]. Працювала поруч із відомими фахівцями доцентами Лібгартом, Воєвідкою, Максимовичем, асистентами Парфенович, Станецьким, Сваричевським, шпитальними ординаторами Новосад, Голобут, Жулцінські [1, 2, 3, 4, 10, 11, 12].

Слід наголосити, що лікар Мигович була не лише співробітницею професора Бохеньські, але й його ученицею в університеті Яна Казимира. Отож, чи міг амбітний професор Бохень-

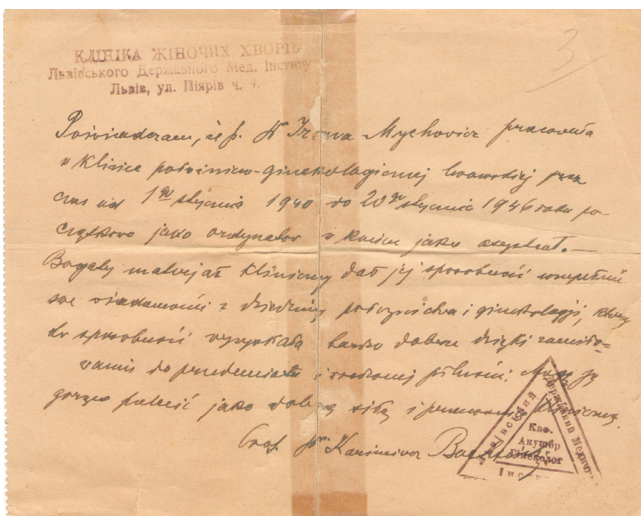

Рис. 11

Характеристика-рекомендація проф. К. Бохеньські (1946 р.) [8]

ські ініціювати звільнення рекомендованої ним і щойно призначеної на посаду співробітниці ще з довоєнного періоду? Чи могло від нього йти подання на свою ученицю "як низько ерудованого спеціаліста", тобто, ним же "недовченого"? Матеріали сімейного архіву [8] засвідчують, що професор не поступався ні принципами, ні "чесною й гонором". Насправді, подання (чи рекомендація) виглядало так (подаємо дослівно нотаріально засвідчений в 1948 р. переклад): "Клініка Жіночих Хворіб Львівського Державного Мед. Інституту, Львів, ул. Піярів, ч. 4. Посвідчую, що гр. Др. Ірна МИГОВИЧ працювала в Клініці Положничо-гінекологічній Львівській в часі з 1 січня 1940 по 20 січня 1946 року початково як ординатор, в кінці як асистент. Багатий клінічний матеріал дав їй змогу доповнити свої знання з ділянки положництва і гінекології, яка цю нагоду використала дуже добре завдяки замилюванню до предмету і вродженої пильності. Можу її горячо поручити як добру силу і клінічну працівничку.

Проф. Др. Казимир Бохеньські /підпис/
Трикутна печатка: Львівський Державний Медичний Інститут" [8].

Судячи з документа, він міг бути датованим 20.01.46 р., тобто на 10-й день після першого "звільнення" і за 2 тижні до остаточного звільнення І. Мигович. Асистент Мигович розуміла, що довго гра з НКВС тривати не могла і, щоб не зазнавати подальших репресій, вирішила перейти на поліклінічну роботу гінекологом, на якій пробула до кінця лікарської практики [8]. Отож, через місяць після "звільнення" 13.02.1946 р. був підписаний другий наказ. На цей раз про звільнення "за власним бажанням" [3]. Важко сказати, яку роль у цьому зіграла рекомендація професора, але вона у великій мірі характеризує його особу.

Отож, "честь і гонор", очевидно, не дозволяли йому дати іншу, "потрібну" НКВС і адміністрації інституту, характеристику-рекомендацію. Слід наголосити, що така рекомендація, дана поляком українці, була написана власноручно польською, а не офіційною, мовою, що навряд, чи засвідчувало лояльність до нової влади. Честь і гонор Доктора, Професора, родовитого поляка переважали.

Професор Бохеньські, як і майже увесь професорсько-викладацький склад польського

походження довоєнного ЛДМІ, як і студенти-поляки, потрапили під молох "добровільної репатріації" 1945-1946 рр., переважно на західні, до недавня німецькі, терени повоєнної Польщі [2, 3, 4, 7]. Перед від'їздом остаточно прощаючись з клінікою і Львовом, К. Бохеньські обняв свою ученицю і співробітницю (І.Мигович) і сказав: "...tracę w Twojej osobie oddanego przyjaciele" ("втрачаю в Твоїй особі відданого друга") [8].

{Біографічна довідка. Бохеньські Казімеж (Bochenski Kazimierz, 16.09.1871, м. Йорданув, Польща - 4.01.1953, м. Вроцлав, Польща) - професор, керівник кафедри акушерства та гінекології Львівського університету (1921-46). Медична освіта: медичний факультет Краківського університету (1898). Хірург шпиталю св. Лазаря, Краків (1898); асистент (1899-1920), доцент (1920), завідувач кафедри і клініки акушерства та гінекології Львівського університету (1921-39), медичного інституту (1939-41, 1944-46); Вроцлавського університету (1946-48) [7]}

З наведеного мемуарного фрагменту, типового для інтелігенції Галичини повоєнного часу, можна скласти уяву як про стосунки і професійну етику в лікарському середовищі, так і про умови, в яких доводилось працювати тим, хто перебував німецьку окупацію. Нагляд НКВС був тотальним. Як і багато хто, Ірена Мигович таки побувала в тюрмі на Лонцького [8].

З цих коротких мемуарно-біографічних замальовок можна зробити висновки, що переважна більшість професорсько-викладацького складу були, перш за все, особистостями, колоритними, відповідальними, авторитетними. Особистостями, які своє покликання вбачали й у вихованні особистостей, збереженні університетських традицій. Цьому не могли завадити навіть надскладні політичні й матеріальні умови, мова викладання й спілкування. Очевидно, важливим був і зустрічний процес - бажання тих, хто поступив на навчання, оплатив його, опанувати професією лікаря. При цьому, студенти не були осторонь суспільних подій, громадського життя; попри високі вимоги до опанування навчальних дисциплін, як і належить молодим людям, організовували своє дозвілля.

Історія підготовки медичних і фармацевтичних працівників із вищою освітою у Західній Україні у І-й половині 20 ст. мала свої особливості як організаційного, так і методологічного характеру. Навчальний процес на медичному факультеті Львівського університету (Йозефінсь-

кого) до 1919 р. відбувався за класичним австрійським зразком, відтак, - у новій незалежній Польській державі, організація і методологія викладання в університеті Яна Казимира були адаптовані до німецької системи вищої освіти, змінилися методологія, мова викладання, принципи підбору студентів та професорсько-викладацького складу. Паралельно студенти-українці у Львові студіювали медицину на медичному факультеті Українського Таємного університету. З 1939 по 1941 рр. у створеному на базі медичного факультету університету ЛДМІ навчання з триместрового перейшло на радянську двосеместрову систему. На факультетах (медичному і фармацевтичному) з'явилися нові викладачі, змінилася ідеологія і мова викладання, принципи набору студентів. Методологічні засади освітнього процесу адаптовано до прийнятих в СРСР. Ліквідована університетська автономія вищого навчального закладу. Симбіозом західної та радянської системи організації вищої медичної освіти в дуже специфічних умовах іноземної окупації продовжувався навчальний процес у 1942-44 рр. на ДМПФК: повернення до німецької моделі вищої медичної освіти, німецькі адміністрування і мова викладання, дефіцит і специфіка професорсько-викладацьких кадрів. Значно змінився національний склад студентів (відсутність євреїв, збільшення кількості українців) і викладачів (розстріл польських професорів, відмова інших, поява професорів і доцентів із Києва, Дніпропетровська, Харкова, П'ятигорська, Білорусії). Це не могло не внести змін в організацію навчання, методологію педагогічного процесу, не накласти відбитку на моральні та етичні аспекти стосунків всередині педагогічного колективу, студентському середовищі. Із відновленням ЛДМІ в 1944 р. - чергові радикальні зміни в усіх компонентах організації освітнього процесу: інший контингент студентів і викладачів, багато з яких - фронтовики та евакуйовані на Схід з іншими вищими навчальними закладами; відновлювалась радянська модель освіти, черговий раз змінилася мова викладання, державна і освітня ідеологія. Ще одним етапом в історії медичної освіти І-ї половини 20 ст., що суттєво вплинув на педагогічний процес, була репатріація викладачів-поляків та студентів на терени післявоєнної Польської республіки в

1945-46 pp. У ЛДМІ практично не залишилося викладачів університетського вишколу, а з ними - університетських педагогічних традицій.

Отож, вивчення і, можливо, запозичення окремих елементів педагогіки з дуже динамічного історичного досвіду Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького має не лише пізнавальне, наукове, але й практичне значення в сучасних умовах перманентних організаційних та методологічних перемін в освітньому процесі вітчизняної вищої школи.

Висновки

1. Збір і фіксація мемуарно-біографічних, архівних матеріалів з історії медичної освіти, науки, професійної діяльності на теренах України є актуальним завданням сьогодення. Наповнення джерельної бази доказовими матеріалами дозволить глибше й повніше дослідити не лише окремі історичні події чи факти, але й об'єктивно інтерпретувати їх у контексті суспільної та геополітичної ситуації відповідного історичного періоду.
2. Для інтерпретації історичних фактів та документальних матеріалів вагомим є вивчення і аналіз біографічно-мемуарних джерел, що, на нашу думку, може бути важливим доповненням та засобом об'єктивізації історичних досліджень.
3. Проведені нами дослідження засвідчують значимість педагогічної методології, особистісних характеристик викладачів, поєднання дисциплінарної і виховної науки у формуванні медичного фахівця.

Література

1. Archive K-6. Vol. I. FR-203. Opis' №1. Edinitsa hraneniya 12. Nachalo 27 iyulya 1944 g. Okonchanie 20 oktyabrya 1944 g. Na 499 lystah // Archive of Danylo Halytsky Lviv National Medical University. Russian: (Архив К-6. Том I. ФР-203. Опись №1. Единица хранения 12. Начало 27 июля 1944 г. Окончание 20 октября 1944 г. На 499 листах // Архів Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького).
2. Archive K-6. Vol. III. FR-203. Opis' №1. Edinitsa hraneniya 16. Nachalo 6 sentyabrya 1945 g. Okonchanie 13 oktyabrya 1945 g. Na 502 lystah // Archive of Danylo Halytsky Lviv National Medical University. Russian: (Архив К-6. Том III. ФР-203. Опись №1. Единица хранения 16. Начало 6 сентября 1945 г. Окончание 13 октября 1945 г. На 502 листах // Архів Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького).
3. Archive K-6. Orders of medical university. Vol. V. FR-203. Opis' №1. Edinitsa hraneniya 17. Nachalo 14 dekabrya 1945 g. Okonchanie 16 marta 1946 g. Na 500 listah // Archive of Danylo Halytsky Lviv National Medical University. Russian: (Архив К-6. Приказы по мединституту. Том V. ФР-203. Опись №1. Единица хранения 17. Начало 14 декабря 1945 г. Окончание 16 марта 1946 г. На 500 листах // Архів Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького).
4. Arhiv K-6. Orders of medical university. Vol. 1. FR-203. Opis' №1. Edinitsa hraneniya 21. Nachalo 17 marta 1946 g. Okonchanie 9 iyunya 1946 g. Na 503 listah // Archive of Danylo Halytsky Lviv National Medical University. Russian: (Архив К-6. Приказы по мединституту. Том I. ФР-203 Опись №1. Единица хранения 21. Начало 17 марта 1946 г. Окончание 9 июня 1946 г. На 503 листах // Архів Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького).
5. Ganitkevich Y. Historical stages of the oldest in Ukraine Danylo Halytsky Lviv National Medical University / Y. Ganitkevich // Journal of Social Hygiene and Health Organization of Ukraine. - 2012. - №3. - P. 106-116. Ukrainian: (Ганіткевич Я. Історичні етапи найстаршого в Україні Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького / Я. Ганіткевич // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2012. - №3. - С.106-116).
6. Deichakivsky M. Life-being of the student of medicine in Ukraine in 1942-44. On the paths of liberation of Europe [Electronic resource] / Mykola Deichakivsky // Access: <http://exlibris.org.ua/muk/r01.html> Ukrainian: (Дейчаківський М. Життя-буття студента медицини у Львові в 1942-44 роках. На визвольних стежках Європи [Електронний ресурс] / Микола Дейчаківський // Режим доступу: <http://exlibris.org.ua/muk/r01.html>)
7. Zimenkovsky B. Professors of Danylo Halytsky Lviv National Medical University: 1785-2009 / B. Zimenkovsky, M. Gzhegotsky, O. Lutsyk. - Lviv, 2009. - 452 p. Ukrainian: (Зіменковський Б. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1785 - 2009 / Б. Зіменковський, М. Гжегоцький, О. Луцик. - Львів, 2009. - 452с.).
8. Materials of the personal archive of Y. Sterniuk. Ukrainian: (Матеріали особистого архіву Ю. Стернюка)
9. Materials of the personal archive of A. Feduschak. Ukrainian: (Матеріали особистого архіву А. Федущака)
10. Osinchuk R. The explosion of World War II and the first Bolshevik occupation of the Western Ukraine (1939-1941 years) / Roman Osinchuk // Medical digest. New series. Vol. IV. Lviv - New York, 1996. - P. 44-74. Ukrainian: (Осінчук Р. Вибух Другої світової війни та перша більшовицька окупація Західної України (1939-1941 pp.) / Роман Осінчук // Лікарський збірник. Нова серія. Т.IV. Львів - Нью-Йорк, 1996. - С. 44 - 74).
11. Osinchuk R. The German occupation of Western Ukraine (1941-1944 years) / Roman Osinchuk // Medical digest. New series. Vol. IV. Lviv - New York, 1996. - P. 79-106. Ukrainian: (Осінчук Р. Німецька окупація Західної

- України (1941-1944) / Р. Осінчук // Лікарський збірник. Нова серія. Т.IV. Львів - Нью-Йорк, 1996. - С. 79 - 106).
12. Pundii P. Ukrainian doctors / Pavlo Pundii. Bibliographical guide. Book 1. Relay of generations of national revival. Ed. Jaroslav Hanitkevych. - Lviv - Chicago, 1994. - 328 p., ill. Ukrainian: (Пундій П. Українські лікарі / Павло Пундій. Біобібліографічний довідник. Кн 1. Естафета поколінь національного відродження. Гол. ред. Ярослав Ганіткевич. - Львів - Чикаго, 1994. - 328 с., з іл.).
 13. Feduschak A.L. Higher medical education in Lviv: 1939-1944 years / A.L. Feduschak // Clinical Pharmacy, Pharmacotherapy and Medical Standardization. - 2012. - No. 3-4. - P. 57-66. Ukrainian: (Федушак А.Л. Вища медична освіта у Львові: 1939-1944 роки / А.Л.Федушак // Клінічна фармація, фармакотерапія та медична стандартизація. - 2012. - №3-4. - С.57-66).
 14. Albert Z. Lwowski wydział lekarski w czasie okupacji Hitlerowskiej 1941-1944 [Electronic resource] / Zygmund Albert // Access: <http://www.lwow.home.pl/lek/albert1.html> Albert Z. Lwowski wydział lekarski w czasie okupacji Hitlerowskiej 1941-1944
 15. Cieszynski T. O profesorze Jakubie Parnasie na tle Lwowa z lat 1938 do 1945 [Electronic resource] / Tadeusz Cieszynski // Archiwum historii i filozofii medycyny. 1997, 61,2. Link: <http://www.lwow.home.pl/parnas.html>